

På djurens villkor

HUSDJUREN GER OSS värdefulla livsmedel som mjölk, kött, ägg och ull. I gengäld har människan ett ansvar att se till att djuren är friska, kan leva ett bra liv och få ett värdigt slut. Därför har den ekologiska djurhållningen en grundtanke som kan sammanfattas så här:

På djurens villkor – inom ekologiska ramar

“På djurens villkor” betyder att djuren ska kunna tillfredsställa sina naturliga behov och bete sig naturligt även om man har dem för att de ska producera mat och andra nyttigheter. “Inom ekologiska ramar” betyder att djuren ska hållas på ett sätt så att hela gården kan drivas så miljövänligt och ekologiskt riktigt som möjligt.

När man ska tänka på alla gårdens delar samtidigt blir det ibland bli svåra val för bonden. Det som är bäst för djuren kanske inte är bäst för miljön eller tvärtom. Ett sådant exempel är när grisar går ute och bökar. Grisen mår bra för att den får utöva sitt naturliga beteende, men när den gräver i jorden frigörs växtnäring som kan förloras till omgivande vattendrag, sjöar och hav och där orsaka övergödning. Då gäller det att bestämma vad som är viktigast, grisens trivsel eller miljön. I detta fall anser svenska ekobönder att grisens trivsel är viktigast. Samtidigt gäller det förstås att bonden försöker hålla nere läckaget. Ett sätt är att så en ny gröda så snart som möjligt efter grisarnas bökande i jorden. Då kan den nya grödan ta upp växtnäringen och läckaget blir mindre.

Det finns flera “konflikter” av det här slaget som hela tiden måste uppmärksammas så att det ekologiska lantbruket ständigt kan förbättras.

Vad är bäst för djuren?

En person som har djur, vare sig det är en bonde eller ej, måste känna till djurens naturliga beteende för att kunna ge dem ett bra liv i en bra miljö. Man säger ibland att bonden måste ha ett gott “djuröga”. Men det är också så att när man väljer att djuren ska få ett mer naturligt liv får man ta vissa risker. När höns går utomhus och sprätter och grisar bökar och badar härliga gyttjebad utomhus kan det hända att enstaka djur råkar illa ut. Exempelvis kan räven eller höken skrämman dem eller rent av ta ett byte. Djuren kan också hamna i slagsmål med andra individer när de lever i flock eller få parasiter och andra obehag som de inte skulle drabbas av om de levde inomhus i en skyddad miljö.

Men trots att ett mer naturligt liv kan innebära vissa risker för enstaka djur är naturlighet det viktigaste i den ekologiska djurhållningen. Det beror på att man tror att det ger fler djur en högre livskvalitet. Och givetvis gör den ekologiske bonden allt som går för att förebygga problem och skydda sina djur.

Djuren har fler uppgifter än att ge oss mat

De flesta ekologiska gårdar har djur för att på ett bra sätt kombinera och utnyttja alla gårdens möjligheter. Gården har kanske vackra hagmarker. Det kanske finns byggnader som lämpar sig som stall. Och inte minst tycker kanske bonden och bondens familj mycket om djur. Djuren har för många lantbrukare större betydelse än att bara producera livsmedel.

Ett exempel är att idisslare (kor, får och getter), äter gräs och klöver (vall). Det är en gröda som människan inte kan äta men som

måste finnas i den ekologiska odlingen för att göra jorden bördig och förse grödorna med näring. När djuren betar skapar de dessutom ett öppet landskap med en rik biologisk mångfald. Husdjuren är därför en värdefull del av en levande landsbygd.

Andra exempel på uppgifter för djuren som framför allt utnyttjas i den ekologiska djurhållningen är att höns och gäss kan bekämpa ogräs och att grisar kan bearbeta åkerjorden och bereda marken för plantering på skogshyggen när de får gå ute. Och så ger djuren förstås gödsel som kan användas till de grödor som är mest näringskrävande.

Grödor och djur i balans ger ett bra kretslopp

Gödseln som kommer från djuren innehåller mycket växtnäring och är en värdefull tillgång på gården. Det gäller därför att lagra och sprida den på bästa sätt så att växterna kan utnyttja den väl. Annars är det risk att kväve och fosfor läcker ut till vattendrag, sjöar och hav. Om gården har många djur i förhållande till åkermark att sprida gödseln på är risken stor att det blir ett överskott av växtnäring som växterna inte hinner utnyttja och som i stället förloras till sjöar och hav och där blir ett miljöproblem.

I ekologisk odling ska djurens foder till största delen odlas på den egna gården. Det gör att bonden inte kan ha hur många djur som helst på gården utan måste rätta antalet efter hur mycket foder som kan odlas på åkrarna. En ekologisk gård har därför färre djur per yta än djurgårdar som inte är ekologiska. Risken för läckage av växtnäring blir då mindre.

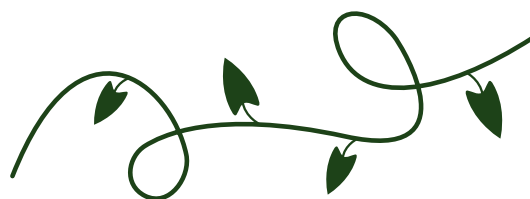

Det skulle vara bra om de djur som idag finns i svenskt lantbruk fördelades på fler gårdar så att det blev färre djur per yta åker. Då skulle det bli ett bättre kretslopp av näringsämnen på gårdarna och växtnäringsläckaget kunde minska.

Omsorg ger god hälsa

I ekologiskt lantbruk finns regler för skötseln som gör att djuren kan hålla sig friska och leva så naturligt som möjligt. Följande gäller för svensk ekologisk djurhållning:

- Alla djur har möjlighet att röra sig fritt och vistas utomhus under sommaren. Resten av året kan de flesta kor röra sig fritt i stallet, så kallad lösdrift. På mindre gårdar kan kor få stå bundna i lagården på vintern och då rastas de regelbundet. Från och med 2014 får inga kor längre stå bundna.
- Alla djur ska kunna bete sig naturligt. Grisar ska ha tillgång till naturlig sysselsättning som att böka, söka föda och på sommaren bada gyttebad. Höns ska ha sandbad och de ska ha dagsljus i hönsstallet och hö eller rotfrukter när de inte betar. Och så ska de förstås ha sittpinnar, reden och ströbädd som den svenska lagen idag kräver.
- Djuren äter sådant foder deras magar är anpassade att smälta, dvs. idisslare får en stor andel grovfoder (gräs, hö, halm) medan grisar och höns behöver mer varierad diet. Fodret ska vara ekologiskt odlat och kvalitén måste vara hög.
- De flesta djuren lever hela sitt liv på samma gård. Då de transporteras mindre och inte blandas med djur från andra gårdar minskar också risken för smittsamma sjukdomar.

Djuren på ekologiska gårdar producerar oftast lite mindre, men de utsätts för mindre stress och mindre av de påfrestningar som det innebär att växa snabbt eller producera mycket mjölk. De forskare som har studerat hälsan hos ekologiskt uppfödda djur har kommit fram till att de är minst lika friska eller friskare än djur som inte fötts upp ekologiskt.

Forskningen visar också att de ekologiskt uppfödda djurens vanligaste sjukdomar inte är desamma som hos de som inte föds upp ekologiskt. Med rörelsefrihet, utevistelse och en diet baserad på grovfoder, samt god skötsel och bra rutiner lägger en ekologisk djurbonde grunden för en god djurhälsa. Risken för inälvsmask och andra parasiter är dock större hos ekologiska djur eftersom de får gå ute på bete mer.

Att leva sitt liv ekologiskt innebär en större skillnad för slaktsvin än för kor. Alla ekologiska grisar får nämligen gå ute året om och ungarna får dia längre. Hos grisar finns därför också tydliga skillnader i hälsan. Mag- och tarmsjukdomar med diarréer är mindre vanliga och lungsjukdomar är nästan obefintliga hos ekologiska grisar. Ledinflammation

på grund av rödsjuka är däremot vanligare bland ekologiska grisar, men det går att undvika med vaccination. Beteendestörningar på grund av stress och brist på sysselsättning finns knappast hos utegrisar.

Om ett djur blir sjukt ska det naturligtvis snabbt behandlas och få den medicin det eventuellt behöver, men djuren får inte behandlas rutinmässigt eller i förebyggande syfte med t.ex. avmaskningsmedel. Om kon behandlas med antibiotika tar det dubbelt så lång tid att få sälja mjölken som ekologisk jämfört med vad lagen kräver och vad som gäller för en konventionell bonde som ger kon samma behandling.

När djuren slaktas transporteras de tillsammans med andra djur ur sin grupp och blandas inte med främmande djur under transporten. De ska hanteras lugnt utan stress både under transport och på slakteriet.

RÖRA SIG FRITT

BO PÅ SAMMA GÅRD

HELA LIVET

NATURLIGT BETEENDE

ANPASSAT FODER